

เรื่อง : โครงการ “แนวทางการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในการรักษาและดูแลสุขภาพของชุมชน
ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร ระยะที่ 2”

ผู้วิจัย : นางประไพศรี ไชยพงศ์ และคณะ

บทคัดย่อ

โครงการ “แนวทางการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในการรักษาและดูแลสุขภาพของชุมชน ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร ระยะที่ 2” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้และพฤติกรรมในการรักษาสุขภาพเมื่อเจ็บป่วยในกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรัง และคนในชุมชนที่นิยมใช้สมุนไพร เพื่อเป็นการรวบรวมภูมิปัญญาในการรักษาและดูแลสุขภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ใน ต.ปทุมวาปี และเพื่อค้นหาแนวทางการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในการรักษาและดูแลสุขภาพของชุมชน ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร

วิธีการดำเนินงานวิจัย เป็นไปตามลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น กล่าวคือ มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งถือเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการทางการแพทย์ และปราชญ์ชุมชน หรือ หมอภูมิปัญญาทำให้เกิดการบูรณาการความรู้ทางการแพทย์และองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการดำเนินการตามกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีชี้แจงโครงการวิจัย การออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลพฤติกรรมการใช้ยาสมุนไพรของกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และของชุมชน ต.ปทุมวาปี การประชุมร่วมกันเพื่อเลือกตัวยาสสมุนไพรที่ชุมชนนิยมใช้ การเก็บข้อมูลการใช้สมุนไพรในเชิงลึก การจัดทำหนังสือคู่มือการใช้สมุนไพร เป็นต้น

ผลจากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมในการใช้ยาสมุนไพรของกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง (โรคเบาหวาน, โรคความดันโลหิตสูง) จำนวน 227 มีสัดส่วนผู้ใช้สมุนไพร และไม่ใช้สมุนไพรอยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ จำนวน 108 : 119 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 47.5 : 52.5 โดยผู้ที่นิยมใช้ยาสมุนไพรส่วนใหญ่ได้รับคำแนะนำจากเพื่อนบ้าน คนในครอบครัว ในลักษณะการบอกต่อกัน ปากต่อปาก รวมทั้งจากสื่อโฆษณาต่าง ๆ โดยตัวยาสสมุนไพรที่มีลักษณะรักษาตามอาการ เช่น การใช้ว่านหางจระเข้ เพื่อรักษาบาดแผล การใช้หนอนตายซาก มะรุม หรือรางจืด เพื่อลดระดับน้ำตาลในเลือด เป็นต้น

นอกจากนี้ทีมวิจัยได้คัดเลือกกลุ่มโรค และตัวยาสสมุนไพรที่ชุมชนนิยมใช้ ทั้งหมด 12 กลุ่มโรค ได้แก่ 1) สมุนไพรกลุ่มบำรุงกำลัง 2) สมุนไพรกลุ่มท้องอืด 3) สมุนไพรกลุ่มท้องร่วง 4) สมุนไพรกลุ่มวิงเวียน 5) สมุนไพรกลุ่มยาขาง 6) สมุนไพรกลุ่มบำรุงน้ำนม 7) สมุนไพรลูกประคบ แบ่งออกเป็นสมุนไพรลูกประคบเผ่าญ้อและลาว และสมุนไพรลูกประคบเผ่าโซ (ทะวืง) 8) สมุนไพรกลุ่มโรคเบาหวาน 9) สมุนไพรกลุ่มโรคความดันโลหิตสูง 10) สมุนไพรกลุ่มอาการลมพิษผื่นคัน 11) สมุนไพรกลุ่มแมลงสัตว์ กัดต่อย และ 12) สมุนไพรกลุ่มลดไข้ โดยมีข้อมูลประกอบด้วย ชื่อสามัญ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อท้องถิ่นภาษาโซ (ทะวืง), ภาษาญ้อ, ภาษาภูไท และภาษาลาว ภาพถ่าย ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ สรรพคุณ ขนาดที่ใช้ / สัดส่วนที่ใช้ในการบริโภค วิธีการปรุง ข้อห้าม / ข้อคิดเห็นจากเภสัชกรและนักการแพทย์แผนไทย และความรู้วิชาการทางการแพทย์ เป็นต้น

จากการดำเนินงานโครงการ ฯ ดังกล่าว ทำให้ทีมวิจัยและชุมชน ต.ปทุมวาปี สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงชุมชน เชิงสาธารณะ และในเชิงวิชาการ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดผลกระทบและเกิดความเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนที่ดีขึ้น เช่น เกิดความสามัคคีภายในชุมชน สามารถลดช่องว่างระหว่างนักวิชาการทางการแพทย์และคนในชุมชน ตลอดจนทำให้ทีมวิจัย รวมถึงหมอยาสสมุนไพรเกิดความภาคภูมิใจอีกด้วย